

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑ – ΚΥΡΙΟΛΕΞΙΑ (ΤΡΑΠΕΖΑ ΘΕΜΑΤΩΝ)

1. Να εντοπίσεις πέντε (5) φράσεις με μεταφορική (συνυποδηλωτική) λειτουργία της γλώσσας και να εξετάσεις το επικοινωνιακό αποτέλεσμα που δημιουργούν στον αναγνώστη. 19588

Τηλεόραση και πολιτισμός

Μύδροι¹ εξαπολύονται τον τελευταίο καιρό κατά της ελληνικής ιδιωτικής τηλεόρασης, με αφορμή τις τουρκικές σειρές που καθημερινά παρελαύνουν στις οθόνες μας. Από τον Μουράτ στην Ασί και απ' εκεί στον Σουλεϊμάν τον Μεγαλοπρεπή και πάει λέγοντας ...

Ως συνήθως, στη χώρα που αιώνες πριν γέννησε το μέτρο χάνουμε το μέτρο αιώνες μετά. Πράγματι η τηλεόραση αποτελεί έναν ευανάγνωστο δείκτη πολιτισμού. Πράγματι οι τηλεοπτικές παραγωγές, ιδιαίτερα οι καθημερινές, μπορούν να επιφέρουν αυτό που αποκαλούμε πολιτισμική αλλοτρίωση, ξενομανία κ.λ.π. Πράγματι η ελληνική τηλεόραση, ακόμα και η ιδιωτική, που σέβεται τον ρόλο και το κοινό της, οφείλει να υποστηρίζει ελληνικές παραγωγές, δείγματα πολιτιστικά της δικής μας κουλτούρας, που θα αποτελέσουν και καταπίστευμα² για το μέλλον.

Από τις παραπάνω διαπιστώσεις, όμως, έως τη δαιμονοποίηση των τουρκικών σίριαλ υπάρχει μεγάλη απόσταση, που διανύεται αυθαίρετα και, μετά από πολλά λογικά χάσματα, οδηγούμαστε στο «συμπέρασμα» του αφελληνισμού. Πρώτον, διότι η τηλεόραση αποτελεί περισσότερο αντανάκλαση του πολιτισμού μας και λιγότερο γενεσιουργό αιτία. Σίγουρα και η ίδια, με τη δυναμική της εικόνας που διαθέτει, μεταβάλλεται προοδευτικά από αιτιατό³ σε αίτιο πολιτισμικής αλλοτρίωσης. Δεν αντανάκλα δηλαδή μόνο τον πολιτισμό μας, αλλά και τον διαμορφώνει. [...]

Απάντηση

Πέντε (5) φράσεις με μεταφορική (συνυποδηλωτική) λειτουργία της γλώσσας:

- με αφορμή τις τουρκικές σειρές που καθημερινά παρελαύνουν στις οθόνες μας
- στη χώρα που αιώνες πριν γέννησε το μέτρο
- η τηλεόραση αποτελεί έναν ευανάγνωστο δείκτη πολιτισμού

¹ κατηγορίες (έντονες)

² Καταπίστευμα: παρακαταθήκη, κληρονομιά

³ Αιτιατό: το αποτέλεσμα που συνδέεται με μια αιτία

- η ελληνική τηλεόραση, ακόμα και η ιδιωτική, που σέβεται τον ρόλο και το κοινό της
- υπάρχει μεγάλη απόσταση, που διανύεται αυθαίρετα

Το επικοινωνιακό αποτέλεσμα λόγω της χρήσης των συνυποδηλωτικών φράσεων είναι η προσέλκυση του ενδιαφέροντος του αναγνώστη, ώστε να προβληματιστεί για το θέμα που παρουσιάζεται στο Κείμενο 1. Επίσης, ο λόγος γίνεται πιο ζωντανός και δημιουργείται ευχάριστο αισθητικό αποτέλεσμα.

2. Να εντοπίσεις 3 παραδείγματα συνυποδηλωτικής/μεταφορικής χρήσης της γλώσσας στην 4^η παράγραφο του κειμένου 1 και να δικαιολογήσεις την επιλογή της πομπού σε σχέση με το θέμα που προσεγγίζει. 15218

Παράλληλα, η ελληνική ασθένεια είναι γνωστή — μικρά ποσοστά κατάρτισης ανέργων, μικρή αποτελεσματικότητα των σχετικών προγραμμάτων. Ωστόσο, η επίγνωση της δυστυχίας δεν θεραπεύει. Το αντίδοτο στη νόσο είναι ένα εθνικό σχέδιο για την ενίσχυση της απασχόλησης των νέων, μια πολιτική που δεν θα εξαντλείται στην ευκαιριακή απορρόφηση κοινοτικών πόρων ή στον πλουτισμό μεμονωμένων ιδιωτών, που εκμεταλλεύονται τα νεανικά όνειρα, που δεν θα μασκαρεύει τα κοινά δηλητήρια σε ανταλλακτικές αξίες, την αισθητή φθορά σε κοινωνικό σφρίγος⁴.

Απάντηση

Παραδείγματα συνυποδηλωτικής/μεταφορικής χρήσης της γλώσσας:

- η ελληνική ασθένεια
  - το αντίδοτο στη νόσο
- που δεν θα μασκαρεύει τα κοινά δηλητήρια σε ανταλλακτικές αξίες.

Η επιλογή της χρήσης συνυποδηλωτικής/μεταφορικής γλώσσας δικαιολογείται με βάση το θέμα του κειμένου (την ανεργία των νέων). Ειδικότερα:

---

⁴ δύναμη, κύρος (εδώ)

• Με την «ελληνική ασθένεια» γίνεται αναφορά στις δυσλειτουργίες του ελληνικού κρατικού μηχανισμού σε σχέση με την αντιμετώπιση της ανεργίας. Οι δυσλειτουργίες αυτές αναφέρονται πιο συγκεκριμένα αμέσως μετά.

• Το «αντίδοτο στη νόσο» είναι η πρόταση της αρθρογράφου για την κατάρτιση εθνικού σχεδίου ενίσχυσης της απασχόλησης των νέων· η φράση ανταποκρίνεται ακριβώς στην εννοιολογική μεταφορά που διέπει ολόκληρο το κείμενο, ταυτίζοντας τη νεανική ανεργία με «νόσο».

• Με τη φράση «που δεν θα μασκαρεύει τα κοινά δηλητήρια σε ανταλλακτικές αξίες» παρομοιάζονται οι παγιωμένες αντιλήψεις και πρακτικές με δηλητήριο και προβάλλεται το αίτημα να μην αποκτούν κοινωνικό κύρος, με άλλα λόγια να μην μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά τους νέους.

Παράλληλα, και οι τρεις φράσεις προσδίδουν ζωντάνια και παραστατικότητα στο κείμενο, προσελκύουν την προσοχή του αναγνώστη και ενισχύουν τον προβληματισμό του.

3. Το αποστομωτικό επιχείρημα ενός ιδιαίτερα ειδεχθούς ραδιοτηλεοπτικού «αστέρα», πρωταγωνιστή αθλημάτων (1^η παράγραφος)

... όπου συνυπάρχει η κυρίαρχη «Le Monde», και όχι μόνο, με κάθε λογής «σκουπίδια» (2^η παράγραφος)

Η πεποίθηση ότι η συκοφαντία είναι θανάσιμο δημοσιογραφικό αμάρτημα (3^η παράγραφος)

Να εντοπίσεις στα παραπάνω χωρία του Κειμένου 1 αν επικρατεί η κυριολεκτική ή μεταφορική λειτουργία της γλώσσας και να τη μετασχηματίσεις στην αντίθετή της κάνοντας τις απαραίτητες αλλαγές. 15264

Απάντηση

- Το αποστομωτικό επιχείρημα ενός ιδιαίτερα ειδεχθούς ραδιοτηλεοπτικού «αστέρα», πρωταγωνιστή αθλημάτων (1^η παράγραφος): επικρατεί η μεταφορική λειτουργία της γλώσσας → Το κυνικό επιχείρημα ενός ιδιαίτερα αντιπαθητικού ραδιοτηλεοπτικού παρουσιαστή, πρωταγωνιστή εκπομπών χαμηλού επιπέδου

- ... όπου συνυπάρχει η κυρίαρχη «Le Monde», και όχι μόνο, με κάθε λογής «σκουπίδια» (2^η παράγραφος): επικρατεί η μεταφορική λειτουργία της γλώσσας →... όπου η «Le Monde», που έχει τη μεγαλύτερη κυκλοφορία, διατίθεται παράλληλα με κάθε λογής δημοσιογραφικά έντυπα χαμηλής ποιότητας,

- Η πεποίθηση ότι η συκοφαντία είναι θανάσιμο δημοσιογραφικό αμάρτημα (3η παράγραφος): επικρατεί η μεταφορική λειτουργία της γλώσσας → Η άποψη ότι η συκοφαντία είναι σοβαρότατο δημοσιογραφικό παράπτωμα/ ελάττωμα/ λάθος.

4. «“Γόρδιος δεσμός” η επιλογή δουλειάς», «Η οικογενειακή επιχείρηση παραπαίει», «Δεν υπάρχει, επομένως, μόνο ένας δρόμος που θα μας οδηγήσει στην προσωπική μας Ιθάκη».

Στις παραπάνω περιόδους λόγου η γλώσσα χρησιμοποιείται συνυποδηλωτικά/μεταφορικά. Ποια πρόθεση της αρθρογράφου φανερώνει αυτή η επιλογή; Να τις ξαναγράψεις, αξιοποιώντας τη δηλωτική/κυριολεκτική χρήση της γλώσσας, χωρίς να αλλοιώσεις το νόημά τους. 15329

Απάντηση

Με τη συνυποδηλωτική/μεταφορική χρήση της γλώσσας η αρθρογράφος απευθύνεται στο συναίσθημα των αναγνωστών, επιδιώκοντας να τους ευαισθητοποιήσει και συγκινήσει για:

- τις τεράστιες δυσκολίες που έχουν να ξεπεράσουν οι σύγχρονοι έφηβοι, ώστε να επιλέξουν το καταλληλότερο για τους ίδιους επάγγελμα, αλλά και για την αποφασιστικότητα που πρέπει να επιδείξουν, προκειμένου να τα καταφέρουν («“Γόρδιος δεσμός” η επιλογή δουλειάς»),
- τον αποκλεισμό τους από τις οικογενειακές επιχειρήσεις που φυτοζωούν («Η οικογενειακή επιχείρηση παραπαίει»),
- την πολλαπλότητα των ενδεχόμενων λύσεων, που θα διασφαλίσουν την επαγγελματική επιτυχία των νέων («Δεν υπάρχει, επομένως, μόνο ένας δρόμος που θα μας οδηγήσει στην προσωπική μας Ιθάκη»).

Δηλωτική/κυριολεκτική χρήση της γλώσσας:

- «Δυσεπίλυτο πρόβλημα η επαγγελματική αποκατάσταση» («“Γόρδιος δεσμός” η επιλογή δουλειάς»)
- «Η οικογενειακή επιχείρηση κινδυνεύει με πτώχευση» («Η οικογενειακή επιχείρηση παραπαίει»)
- «Υπάρχουν πολλές επιλογές, που θα εξασφαλίσουν την προσωπική μας ικανοποίηση και καταξίωση» («Δεν υπάρχει, επομένως, μόνο ένας δρόμος που θα μας οδηγήσει στην προσωπική μας Ιθάκη»).

5. «δεν μπορούν να πάρουν στα χέρια τους τα ηνία της ζωής» (2^η παράγραφος),

-«κι έτσι ψαλιδίζουν τις προσδοκίες τους από τον εαυτό τους και τους άλλους.» (2^η παράγραφος),

-«να βρουν διέξοδο στον αλκοολισμό και στην κατάχρηση άλλων ουσιών».

Να αντικαταστήσεις τις παραπάνω τονισμένες φράσεις του Κειμένου 1, ώστε η λειτουργία της γλώσσας από μεταφορική να γίνει κυριολεκτική, προσέχοντας ώστε να μην αλλάξει το νόημα στις προτάσεις που ανήκουν οι ζητούμενες φράσεις. Ποια αλλαγή διαπιστώνεις στο ύφος του λόγου; 15360

Απάντηση

- «δεν μπορούν να πάρουν στα χέρια τους τα ηνία της ζωής»→ δεν μπορούν να ελέγξουν την εξέλιξη της ζωής τους.
- «κι έτσι ψαλιδίζουν τις προσδοκίες τους από τον εαυτό τους και τους άλλους» → κι έτσι αποκτούν περιορισμένες προσδοκίες από τον εαυτό τους και τους άλλους.
- -«να βρουν διέξοδο στον αλκοολισμό και στην κατάχρηση άλλων ουσιών»→ να νιώσουν ανακούφιση με τον αλκοολισμό και την κατάχρηση ουσιών.

Το ύφος του λόγου μετά την αντικατάσταση διαφοροποιείται, γιατί ο λόγος χάνει τη ζωντάνια που πρόσφερε η μεταφορική χρήση της γλώσσας και την πρόκληση συναισθηματικής φόρτισης στον αποδέκτη. Έτσι θα λέγαμε πως μεταβάλλεται σε ένα ύφος πιο αντικειμενικό, απρόσωπο και τυπικό. Πληροφορεί και δεν ευαισθητοποιεί τον αποδέκτη για το πρόβλημα της ανεργίας.

6. Να εντοπίσεις πέντε μεταφορικές φράσεις που χρησιμοποιεί στο Κείμενο 2 ο συγγραφέας και να δικαιολογήσεις την επιλογή του με κριτήριο την πρόθεσή του. 15237

[Ο άνθρωπος ως πολίτης στην κοινωνία της πληροφορίας]

Η διάχυση της πληροφορίας από και προς όλο τον κόσμο, που στις μέρες μας είναι εφικτή χάρη στην πρόοδο της τεχνολογίας και την πληθώρα των επικοινωνιακών διαύλων, θα ενισχύσει την πολυφωνία σε ιδέες και απόψεις και θα διευκολύνει την πρόσβαση του πολίτη στη δημόσια πληροφόρηση. Ακόμη, θα ανοίξει τις πόρτες του δυσκίνητου δημόσιου τομέα, βελτιώνοντας την αποτελεσματικότητα των εργασιών του. Η κοινωνία μας μπορεί να μετεξελιχθεί στην κοινωνία της διά βίου μάθησης, στο πλαίσιο της οποίας η εκπαιδευτική διαδικασία θα συντροφεύει τον πολίτη στο σύνολο του επαγγελματικά ενεργού του βίου, έτσι ώστε το άτομο να μπορεί να ανταποκρίνεται σ' ένα διαρκές εναλλασσόμενο περιβάλλον. Στον τομέα των επιχειρήσεων, η εισαγωγή πλήθους εφαρμογών και η εξέλιξη των τεχνολογικών αυτοματισμών θα συμβάλει στη μείωση των κοστολογίων, στην αύξηση της παραγωγής και της παραγωγικότητας, στην οικονομική μεγέθυνση και στη βελτίωση των κερδών.

Επιπλέον, στην κοινωνία της πληροφορίας η τεχνολογία προσφέρει απεριόριστες δυνατότητες στον εργαζόμενο να διαχειριστεί με μεγαλύτερη ευελιξία τον ελεύθερο χρόνο του, να βελτιώσει τις συνθήκες εργασίας

και το εισόδημά του. Οι δικαιολογημένοι φόβοι για πλήρη κοινωνική απομόνωση και αποξένωση μπορούν να αντιμετωπιστούν με την εναλλαγή και τον συνδυασμό διαφορετικών μορφών τηλεργασίας. Τα άτομα με ειδικές ανάγκες και οι κάτοικοι ορεινών και απομακρυσμένων περιοχών θα επωφεληθούν τα μέγιστα από τη νέα πραγματικότητα, καθώς η επικοινωνία θα έχει πλέον άλλη εμβέλεια και η πρόσβασή τους στις εξελίξεις και στην ίδια τη ζωή θα ενισχυθεί σημαντικά.

Μια νέα κοινωνία γεννιέται λοιπόν. Μπορούμε σήμερα να φανταστούμε σε γενικές γραμμές το περίγραμμα της νέας κοινωνίας, της νέας ψηφιακής εποχής; Ναι, μπορούμε! Διαθέτουμε τα απαραίτητα τεχνολογικά και επικοινωνιακά εργαλεία τα οποία θα μας οδηγήσουν στη νέα ηλεκτρονική πραγματικότητα; Ναι, τα διαθέτουμε και συνεχώς διευρύνουμε τις δυνατότητές τους! Έχουμε προετοιμαστεί κατάλληλα ως αυριανοί «πολίτες του δικτύου» για την ένταξή μας στο παγκόσμιο καλωδιωμένο χωριό; Η απάντηση στην τελευταία ερώτηση είναι όχι! Σ' αυτό το σημείο εντοπίζεται η μεγάλη αντίφαση της εποχής μας. [...]

Απάντηση

- Η διάχυση της πληροφορίας
- θα ανοίξει τις πόρτες του δυσκίνητου δημόσιου τομέα
- η εκπαιδευτική διαδικασία θα συντροφεύει τον πολίτη
- ένταξή μας στο παγκόσμιο καλωδιωμένο χωριό
- έρχονται πρόσωπο με πρόσωπο μ' αυτήν (λείπει το κείμενο)

Οι παραπάνω μεταφορικές φράσεις αφορούν στην επιδραστική δύναμη που αποκτά ολοένα και περισσότερο η νέα ψηφιακή πραγματικότητα στις ζωές των πολιτών, καθώς επικρατεί σε όλες τις εκφάνσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας και αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της. Με την επιλογή τους το ύφος λόγου καθίσταται πιο άμεσο και τα νοήματα γίνονται πιο εύληπτα και κατανοητά από τον αναγνώστη. Επίσης, δημιουργείται ερέθισμα για γόνιμο προβληματισμό αναφορικά με την κύρια θέση του πομπού και τα νοήματα που διατυπώνονται στο κείμενο.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

7. Να εντοπίσεις στο Κείμενο 1 πέντε λέξεις ή φράσεις στις οποίες η λειτουργία της γλώσσας είναι μεταφορική/συνυποδηλωτική και να δικαιολογήσεις συνολικά την επιλογή τους. 15375

Η πλατωνική αλληγορία του σπηλαίου και ΜΜΕ

Η πιο γνωστή αλληγορία στην ιστορία της φιλοσοφίας, η αλληγορία στο Ζ' βιβλίο της Πολιτείας αποτελεί κάτι σαν τον ιδρυτικό μύθο της Δυτικής φιλοσοφίας. Η αλληγορία του Πλάτωνα για τη φιλοσοφία είναι ιδιαίτερα

κολακευτική για τους φιλοσόφους που εμφανίζονται απελευθερωμένοι από τις ψευδαισθήσεις της καθημερινής ζωής. Παρά το γεγονός πως λίγοι σύγχρονοι φιλόσοφοι ενστερνίζονται τη θεωρία του Πλάτωνα περί απατηλής φύσης του κόσμου της καθημερινότητας, η πεποίθηση πως η φιλοσοφία μπορεί και βλέπει τον κόσμο υπό ένα διαφορετικό φως εξακολουθεί να δεσπόζει.

Ο τοίχος του δικού μας σπηλαίου είναι οι οθόνες των υπολογιστών κινητών/τηλεοράσεων, στις οποίες κοιτάμε σαν δεσμώτες πολλές ώρες κάθε μέρα αυτήν την ακατάπαυστη ροή ειδήσεων, τη συνεχή παροχή πληροφοριών. Αυτή η διαρκής εναλλαγή εικόνων έκανε τον Πλάτωνα να πιστεύει πως ο κόσμος της καθημερινότητας δεν ήταν πεδίο γνώσης, αλλά μόνο γνώμης.

Η φιλοσοφία, όμως, ισχυριζόταν ο Πλάτωνας, δεν προσφέρει μια ακόμη άποψη περί του κόσμου, αλλά κάτι πολύ περισσότερο: μάς βοηθά να τον κατανοήσουμε πραγματικά. Η επικαιρότητα μπορεί να μην φαντάζει εκ πρώτης όψεως ως πρόβλημα αντικείμενο φιλοσοφικής αναζήτησης· έχουμε συνηθίσει να σκεφτόμαστε ότι η φιλοσοφία έχει να κάνει με οικουμενικές και αιώνιες αλήθειες για τον κόσμο και τον άνθρωπο.

Όμως, υπάρχει και η άλλη θεώρηση της φιλοσοφίας: αυτή που δεν τη θέλει αποκομμένη από το γίνεσθαι της ιστορίας, αλλά ως το κάτοπτρο μέσα από το οποίο μπορούμε να κατανοήσουμε την εποχή μας. Σύμφωνα με τον Χέγκελ, Γερμανό φιλόσοφο του 19^{ου} αιώνα, η φιλοσοφία αποτελεί την αποκρυστάλλωση κάθε ιστορικής περιόδου στο πεδίο της σκέψης. Τα γεγονότα της επικαιρότητας κρύβουν πίσω τους φιλοσοφικά ερωτήματα, η εξερεύνηση των οποίων μας επιτρέπει να κατανοήσουμε καλύτερα την καθημερινότητά μας. Η φιλοσοφία έχει κάτι ενδιαφέρον και σημαντικό να μας πει για τη ζωή που ζούμε καθημερινά, για αυτά που διαδραματίζονται μπροστά στις οθόνες μας. [...]

Απάντηση

Ενδεικτικά πέντε λέξεις φράσεις με μεταφορική/συνυποδηλωτική λειτουργία της γλώσσας στο Κείμενο 1 είναι:

- αποτελεί κάτι σαν τον ιδρυτικό μύθο της Δυτικής φιλοσοφίας (1^η παράγραφος)
- η πεποίθηση πως η φιλοσοφία μπορεί και βλέπει τον κόσμο υπό ένα διαφορετικό φως εξακολουθεί να δεσπόζει (1^η παράγραφος)
- Ο τοίχος του δικού μας σπηλαίου είναι οι οθόνες των υπολογιστών κινητών/τηλεοράσεων (2^η παράγραφος)
- κοιτάμε σαν δεσμώτες πολλές ώρες κάθε μέρα αυτήν την ακατάπαυστη ροή ειδήσεων (2^η παράγραφος)
- ως το κάτοπτρο μέσα από το οποίο μπορούμε να κατανοήσουμε την εποχή μας (4^η παράγραφος)

Με την επιλογή της μεταφορικής λειτουργίας της γλώσσας , ειδικά στα σημεία στα οποία αναφέρεται στη φιλοσοφία και στην επικαιρότητα του πλατωνικού μύθου του σπηλαίου, ο συγγραφέας θέλει να δημιουργήσει γόνιμο προβληματισμό στον/ στην αναγνώστη/ -στρια για τη δυναμική της φιλοσοφίας και την προσφορά της στην καλύτερη κατανόηση της καθημερινής πραγματικότητας. Με τη μεταφορική λειτουργία δίνεται ερέθισμα για σκέψη και επεξεργασία του μηνύματος και παράλληλα δημιουργείται ένα πιο στοχαστικό ύφος λόγου που ταιριάζει στο θέμα που αναλύεται στο Κείμενο 1. Τέλος, εγείρεται το ενδιαφέρον του/της αναγνώστη/ -στριας για την προσέγγιση των νοημάτων και του μηνύματος, που η μεταφορική λειτουργία της γλώσσας προβάλλει με πιο ελκυστικό τρόπο.

8. Να εντοπίσεις στο Κείμενο 1 πέντε (5) φράσεις στις οποίες η λειτουργία της γλώσσας είναι μεταφορική και να δικαιολογήσεις τη συγκεκριμένη γλωσσική επιλογή στο κείμενο. 15278

Ta socialmedia και η νέα ψηφιακή βαρβαρότητα

Με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στήθηκε, κατά τον γάλλο διανοητή Μπερνάρ Ανρί- Λεβί, «ένα παγκόσμιο κουβεντολόι στο πλαίσιο του οποίου κανένας δεν έχει τη δικαιοδοσία να ιεραρχεί ή να διακρίνει ανάμεσα στην ευφυΐα και στο ντελίριο, στην πληροφόρηση και στις ψευδείς ειδήσεις, στην αναζήτηση της αλήθειας και το πάθος για άγνοια». Ο επιφανής γάλλος στοχαστής θεωρεί πως το εν λόγω άκρως ανησυχητικό φαινόμενο οφείλεται σε συγκεκριμένους λόγους.

Ο πρώτος σχετίζεται με «το στιγμιαίο των σκέψεων που εκφράζονται» στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, δηλαδή με το γεγονός πως πλέον δεν υπάρχει «καμία απόσταση, κανένα φίλτρο, καμία μεσολάβηση. Κατά συνέπεια οι απόψεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μοιάζουν πολύ με εκείνη την ακατέργαστη γλώσσα, ιδιαίτερα αυτοαναφορική, ιδιαίτερα έντονη, που ο Χέγκελ περιλάμβανε μεταξύ των αιτιών της βίας και της αγριότητας μεταξύ των ανθρώπων», σημειώνει ο Ανρί – Λεβί.

Ο δεύτερος είναι η εξαπάτηση των χρηστών από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης τα οποία, αντί να ευνοούν την κοινωνικοποίηση, όπως υποδηλώνει, άλλωστε, το όνομά τους, εντείνουν «την αποκοινωνικοποίηση, με την συνεπακόλουθη ψευδαίσθηση των υποτιθέμενων φίλων που μας αγαπούν με ένα κλικ και σταματούν να μας αγαπούν με ένα κλικ και η αύξηση των οποίων είναι σημάδι του ότι στην πραγματικότητα δεν έχουμε πια φίλους». Ο Ανρί – Λεβί κάνει λόγο για «βασιλεία του ναρκισσισμού που με την πρόφαση της διασύνδεσης, αναδεικνύει την αποξένωση από όλα όσα κάποτε διαμόρφωναν τις κοινότητες, την αλληλεγγύη, την αδελφοσύνη».

Όσον αφορά τον τρίτο λόγο, ο 72χρονος φιλόσοφος επικαλείται τον Άγιο Διονύσιο, τον διάσημο πρώτο επίσκοπο του Παρισιού, τον οποίο αποκεφάλισαν οι βάρβαροι, αλλά εκείνος διέσχισε πεζός τον λόφο του

Σεν-Ντενί, κρατώντας παραμάσχαλα το κομμένο του κεφάλι. «Με τους μηχανισμούς του Διαδικτύου παρατηρούμε ένα παρόμοιο φαινόμενο, αλλά σε παγκόσμια κλίμακα που αφορά όλους τους ανθρώπους. Σήμερα δεν πρόκειται πια για το κεφάλι μας, αλλά για τη μνήμη μας. Δεν την παίρνουμε παραμάσχαλα, αλλά στην παλάμη των χεριών μας, ή μέσα σε μία τσέπη», γράφει ο Ανρί – Λεβί, υπενθυμίζοντας ότι μέσω των έξυπνων κινητών «απαλλασσόμαστε από εκείνη την προσοχή που μας επιτρέπει να εντοπίζουμε συνειδητά πληροφορίες, καταστάσεις και θραύσματα αναμνήσεων που ξεχνάμε, τόσο όσο η τεχνολογία μάς επιτρέπει να τα επαναφέρουμε στη μνήμη μας κατά βούληση».

Καθιστώντας τις μηχανές υπεύθυνες για τη διαχείριση των αναμνήσεών μας, συμβάλλουμε στην αναπόφευκτη ατροφία της μνήμης, «η οποία γνωρίζουμε, από τον καιρό του Πλάτωνα, ότι είναι ένας από τους πιο ισχυρούς δεσμούς μεταξύ των ανθρώπων και ένας από τους καταλληλότερους για την αποφυγή των χειρότερων».

Όσον αφορά τη σχέση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης με την αλήθεια, τα socialmedia αποτελούν τη «βάση μιας σταδιακής ολίσθησης» από την αλήθεια. «Αρχίζουμε με το «όλοι έχουν εξίσου το δικαίωμα να εκφράζουν ό,τι πιστεύουν». Μετά περνάμε στο «Όλα όσα εκφράζονται πρέπει να γίνονται σεβαστά με τον ίδιο τρόπο». Και στη συνέχεια λέμε «Εάν είναι όλα σεβαστά με τον ίδιο τρόπο, αυτό σημαίνει ότι όλα είναι έγκυρα, σημαντικά και αξιόλογα με τον ίδιο τρόπο». Χάρη στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης γινόμαστε μάρτυρες «μίας επιστροφής εκείνων των διάσημων σοφιστών που υποστήριζαν πως εκείνη που κάποτε αποκαλούνταν «Η “Αλήθεια” είναι μία αδιάκριτη σκιά σε μία νύχτα στην οποία όλες οι ψευδαισθήσεις είναι γκρίζες». Πλέον στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης η όποια αλήθεια του καθενός αξίζει όσο και η όποια αλήθεια του άλλου και όλοι έχουν το δικαίωμα να χρησιμοποιήσουν όλα τα μέσα «απολύτως όλα, ακόμη και εάν είναι βίαια ή θηριώδη», ούτως ώστε να την επιβάλουν.

Απάντηση

Ενδεικτικά αναφέρονται οι εξής περιπτώσεις:

- με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στήθηκε...ένα παγκόσμιο κουβεντολόι»
- δεν υπάρχει «καμία απόσταση, κανένα φίλτρο...
- ψευδαίσθηση των υποτιθέμενων φίλων που μας αγαπούν με ένα κλικ
- Δεν την παίρνουμε παραμάσχαλα, αλλά στην παλάμη των χεριών μας, ή μέσα σε μία τσέπη»
- μέσω των έξυπνων κινητών «απαλλασσόμαστε από εκείνη την προσοχή που μας επιτρέπει να εντοπίζουμε...θραύσματα αναμνήσεων που ξεχνάμε,
- ατροφία της μνήμης

- αποτελούν τη «βάση μιας σταδιακής ολίσθησης» από την αλήθεια
- «Η «Αλήθεια είναι μία αδιάκριτη σκιά σε μία νύχτα στην οποία όλες οι ψευδαισθήσεις είναι γκρίζες».
- «απολύτως όλα, ακόμη και εάν είναι βίαια ή θηριώδη»

Αξιοποιείται η ποιητική λειτουργία της γλώσσας που απευθύνεται στο συναίσθημα του δέκτη και όχι στη λογική του. Ενεργοποιείται η φαντασία του και το κείμενο αποκτά ζωντάνια και μεγαλύτερη παραστατικότητα. Τέλος, με τη συγκεκριμένη λειτουργία της γλώσσας το μήνυμα δίνεται με έμμεσο τρόπο, ώστε να κινητοποιηθεί ο προβληματισμός του/της αναγνώστη/αναγνώστριας.

9. Να εντοπίσεις στο Κείμενο 1 τρεις περιπτώσεις, στις οποίες αξιοποιείται η μεταφορική λειτουργία της γλώσσας και να τις μεταγράψεις σε κυριολεκτική λειτουργία της γλώσσας. Για ποιον λόγο, κατά τη γνώμη σου, ο συντάκτης επιλέγει στις συγκεκριμένες περιπτώσεις τη μεταφορική λειτουργία;
15362

Τι θα γίνει αν μου πάρουν τα ρομπότ τη δουλειά: Αυτοματοποιημένο μέλλον και ανεργία

Τον Σεπτέμβριο του 2013 οι Καρλ Φρέι και Μάικλ Όσμπορν από το Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης δημοσίευσαν τα αποτελέσματα μιας έρευνας σχετικά με την τεχνολογική ανεργία που προκάλεσε θόρυβο. Το συμπέρασμα των Φρέι και Όσμπορν ήταν πως τα ρομπότ είναι ήδη προ των πυλών των εργοστασίων και μάλιστα έχουν βάλει στο χάντρινο ρομποτικό τους μάτι σχεδόν τις μισές από τις υπάρχουσες θέσεις εργασίας στις ΗΠΑ.

Απάντηση

Οι μαθητές/-τριες μπορούν να αναφέρουν κάποιες από τις παρακάτω ενδεικτικές περιπτώσεις:

- μιας έρευνας που προκάλεσε θόρυβο: έρευνας που προκάλεσε έντονη συζήτηση / εντύπωση,
- ρομπότ είναι ήδη προ των πυλών των εργοστασίων: τα ρομπότ σύντομα θα χρησιμοποιηθούν στα εργοστάσια,
- έχουν βάλει στο χάντρινο ρομποτικό τους μάτι ... τις υπάρχουσες θέσεις εργασίας: η χρήση των ρομπότ θα οδηγήσει στη μείωση των θέσεων εργασίας,
- ακολούθησε καταιγισμός παρόμοιων μελετών: ακολούθησαν πολλές παρόμοιες μελέτες,
- ζοφερή εκτίμηση: εκτίμηση που προκαλεί φόβο,
- ευάλωτοι στην αυτοματοποίηση: επηρεάζονται πολύ από την αυτοματοποίηση,

- κάποια επαγγέλματα ... άτρωτα από την αυτοματοποίηση: επαγγέλματα που δεν επηρεάζονται από την αυτοματοποίηση κ.α.

Σε αρκετά σημεία του κειμένου εντοπίζεται η μεταφορική λειτουργία της γλώσσας, διότι ο στόχος του συντάκτη δεν είναι απλώς η πληροφόρηση γύρω από τις εξελίξεις που πυροδοτεί η αυτοματοποίηση στην εργασία, αλλά και η συγκινησιακή φόρτιση των αναγνωστών, η ευαισθητοποίησή τους για τις ραγδαίες αλλαγές στον εργασιακό χώρο, λόγω της αυτοματοποίησης. Με τη λειτουργία της γλώσσας αυτού του είδους επιτυγχάνεται ο προβληματισμός του/της αναγνώστη/ -στριας, καθώς το μήνυμα προβάλλεται έμμεσα και με στοχαστικό τρόπο.

10. Να εντοπίσεις πέντε λέξεις ή φράσεις στο Κείμενο 1 που χρησιμοποιούνται με μεταφορική λειτουργία της γλώσσας και να τις μετασχηματίσεις σε κυριολεκτική λειτουργία 15369

Πώς επιλέγουμε το επάγγελμα που μας ταιριάζει

Η σωστή επιλογή επαγγέλματος αποτελεί σημαντικό βήμα στην πορεία ενός ανθρώπου. Είναι το «κλειδί» για μια καλύτερη διαβίωση και πηγή άντλησης ικανοποίησης, εφόσον η εργασία κατέχει εξέχουσα θέση στη ζωή μας. Οι νέοι καλούνται να καθορίσουν το μέλλον τους, επιλέγοντας τον κατάλληλο για τους ίδιους επαγγελματικό προσανατολισμό που θα τους ακολουθεί καθ' όλη τη διάρκεια της σταδιοδρομίας τους. Καλό είναι ένας μαθητής, πριν διαλέξει κατεύθυνση, να έχει ήδη ερευνήσει ποιο είναι το εύρος των επιλογών του, να έχει αποκτήσει το «γνώθι σαυτόν», να γνωρίζει την επαγγελματική του αποκατάσταση, το πιθανό κύρος που μπορεί να αποκτήσει από την επιλογή του επαγγέλματος και ενδεχομένως να ακολουθήσει και το επάγγελμα των γονιών του, αν αυτό του ταιριάζει.

Συχνά μέσα από ένα τεστ επαγγελματικού προσανατολισμού, ο εξειδικευμένος σύμβουλος έχει τη δυνατότητα να ψυχογραφήσει το άτομο, να εντοπίσει τα βασικά του χαρακτηριστικά, τις ιδιαίτερες κλίσεις και δεξιότητες, προκειμένου να τον καθοδηγήσει σε μια εύστοχη επιλογή επαγγέλματος. Μέσω μιας εφαρμογής τεχνητής νοημοσύνης προβαίνουν οι ειδικοί σε διάγνωση για το πώς είναι το άτομο αλλά και προβλέπουν τη συμπεριφορά του για το πώς πρόκειται να λειτουργήσει σε ένα εργασιακό περιβάλλον. Άρα σ' αυτή την περίπτωση δρα και προνοητικά ένας επαγγελματικός προσανατολισμός, γιατί φωτίζει ορισμένες δεξιότητες και ταλέντα που δεν έχουν ακόμη φανεί από το σχολείο. Μέσα από ένα τεστ εντοπίζονται τα ψυχοσυναισθηματικά χαρακτηριστικά, όπως είναι η αυτοεκτίμηση και η εστία ελέγχου και αναδεικνύονται οι δεξιότητες του ανθρώπου. Μια επιτυχημένη πορεία στηρίζεται στη δομή της προσωπικότητας και την ανάδειξη αυτών των δεξιοτήτων.

Ακόμη και ενήλικες μπορούν να λάβουν την υπηρεσία του επαγγελματικού προσανατολισμού, προκειμένου να επενδύσουν σε ένα πιο δημιουργικό επάγγελμα και κατάλληλο για αυτούς ή να αποφύγουν ένα τοξικό εργασιακό περιβάλλον που τους ταλανίζει. Δεν είναι υποχρεωτικό ότι θα αλλάξουν επαγγελματικό προσανατολισμό αλλά θα δουν πιο προσεκτικά τι τους ταιριάζει, ώστε να αισθανθούν ότι εξελίσσονται στον εργασιακό στίβο.[...]

Απάντηση

Μεταφορική σημασία:

- κλειδί για μια καλύτερη διαβίωση
- ο επαγγελματικός προσανατολισμός θα τους ακολουθεί σε όλη τους τη ζωή
- φωτίζει ορισμένες δεξιότητες
- καθοδηγήσουν σε εύστοχη επιλογή
- τοξικό εργασιακό περιβάλλον

Κυριολεκτική σημασία

- κλειδί σπιτιού
- το παιδί ακολουθεί τη μητέρα του
- φωτίζει το δωμάτιο
- καθοδηγώ τη φίλη μου στο δρόμο
- τοξικό απόβλητο

11. Στην τρίτη παράγραφο του Κειμένου 1 αξιοποιείται η μεταφορά στο χωρίο: «Έτσι, διασώζεται από τους διάφορους σκοπέλους που συναντά στον δρόμο του». Να προσδιορίσεις τον ρόλο της μεταφορικής λειτουργίας της γλώσσας στο ύφος του κειμένου και να τη μεταγράψεις σε κυριολεκτική λειτουργία. 15395

Το πιο σημαντικό κριτήριο επιλογής επαγγέλματος παραμένει η αυτογνωσία και ο βαθμός ωριμότητας των ατόμων. Όταν κάποιος γνωρίζει ποιος είναι και τι αναζητά, ποια είναι τα «δυνατά του χαρτιά» και πώς θα τα αξιοποιήσει, οδηγεί τον εαυτό του στη σωστή επιλογή. Έτσι, διασώζεται από τους διάφορους σκοπέλους που συναντά στον δρόμο του και διαλέγει συνειδητά το επάγγελμα που του ταιριάζει και θα τον κάνει στη ζωή του χαρούμενο και δημιουργικό.

Απάντηση

Ο μεταφορικός λόγος καθιστά το κείμενο ελκυστικότερο και πιο ενδιαφέρον προσδίδοντας στον αποδεικτικό λόγο μια παραστατική νότα συναισθήματος. Παράλληλα, ο λόγος γίνεται πιο στοχαστικός, καθώς το μήνυμα διατυπώνεται έμμεσα, με τρόπο που κινητοποιεί τις νοητικές δυνάμεις του δέκτη, καθώς δε δίνεται πληροφοριακά.

Μετατροπή της φράσης: Έτσι διασώζεται από τους διάφορους σκοπέλους που συναντά στον δρόμο του = Έτσι γλιτώνει από τα εμπόδια / τις δυσκολίες που τυχαίνουν/προκύπτουν κατά την επαγγελματική του επιλογή.

12. «Όμως, το κλειδί βρίσκεται για ακόμα μια φορά στον τρόπο που σκεφτόμαστε: Αν βρούμε το δικό μας «κουμπί», τότε όλα μπορούν να γίνουν συναρπαστικά και ενδιαφέροντα».

Στις παραπάνω περιόδους λόγου η γλώσσα χρησιμοποιείται συνυποδηλωτικά/μεταφορικά. Ποια πρόθεση της αρθρογράφου φανερώνει αυτή η επιλογή; Να τις ξαναγράψεις αξιοποιώντας τη δηλωτική/κυριολεκτική χρήση της γλώσσας χωρίς να αλλοιώσεις το νόημά τους. 16782

Απάντηση

Πρόθεση της αρθρογράφου είναι να προτείνει τρόπους με τους οποίους είναι δυνατόν να αναπτύξει κάποιος τη δημιουργικότητά του στην εργασία και να μη νιώθει βαρετά. Γι' αυτό επιλέγει τον αναπαραστατικό και μεταφορικό λόγο για την αποτελεσματικότερη πρόσληψη του μηνύματος από τον αναγνώστη.

Όμως, η διάθεση για εργασία εξαρτάται για ακόμα μια φορά από τον τρόπο που σκεφτόμαστε: Αν βρούμε τα εσωτερικά κίνητρα για μια πιο δημιουργική ενασχόληση, τότε όλα μπορούν να γίνουν συναρπαστικά και ενδιαφέροντα.

13. Να εντοπίσεις στο Κείμενο 1 πέντε (5) περιπτώσεις μεταφορικής χρήσης του λόγου. Γιατί, κατά τη γνώμη σου, επιλέγεται αυτή η λειτουργία της γλώσσας; 17128

Δεν υπάρχει καλή και κακή Ελλάδα/Brain Gain⁵

⁵ κέρδος-προσέλκυση εγκεφάλων.

Όποιος προσπαθεί στο δικό του χωράφι, στο δικό του μαγαζί, στο δικό του σχολείο, να μεταφέρει τις αξίες της δικαιοσύνης και της αξιοκρατίας, αυτό από μόνο του είναι ένα μικρό θαύμα. Και αν μαζευτούν αρκετά τέτοια μικρά θαύματα, σιγά σιγά αλλάζει η χώρα. Η αλλαγή έρχεται από κάτω προς τα πάνω και όχι ανάποδα, όπως είχαμε συνηθίσει στη χώρα μας να πιστεύουμε, ότι δηλαδή όλα θα τα κάνει το κράτος. Δεν δουλεύει έτσι το πράγμα, τελικά. Και να το αποτέλεσμα: ένας τομέας που δεν υπήρχε δέκα χρόνια πριν, αυτή τη στιγμή έχει αξία περίπου 7 δις. [...]

Ο γιος σας σύντομα τελειώνει το σχολείο και βγαίνει εκεί έξω, στην αγορά και την κοινωνία. Τι συμβουλή ζωής θα του δίνετε;

Θα του έλεγα κάποια πράγματα που λέει ο Αριστοτέλης στα Ηθικά Νικομάχεια και τα οποία συνοψίζουν οποιαδήποτε συμβουλή ζωής θα μπορούσα να δώσω σε οποιονδήποτε, ανεξαρτήτως ηλικίας. Λέει πως στη ζωή δεν πρέπει να κυνηγάμε την ευτυχία, γιατί την ευτυχία –την «καλή τύχη»– δεν την ορίζουμε. Πρέπει να κυνηγάμε την ευδαιμονία– που η λέξη σημαίνει να βρίσκουμε πάντοτε τους καλούς μας δαίμονες [...]⁶. Και δίνει πολύ συγκεκριμένους κανόνες για το πώς να το πετύχεις αυτό, δίνοντας τέσσερις ποιότητες που πιστεύει ότι πρέπει να κατέχει ο καθένας μας. Η πρώτη είναι μια εγγενής αίσθηση δικαιοσύνης – να μην αδικείς δηλαδή ποτέ τους άλλους ούτε και τον εαυτό σου. Η δεύτερη είναι η ενσυναίσθηση, να μπαίνεις στη θέση των άλλων, να συνεργάζεσαι μαζί τους. Η τρίτη είναι το μέτρο και η τέταρτη ποιότητα είναι η τόλμη: μια ζωή που ζεις χωρίς θάρρος είναι μισή ζωή. [...]

Αυτές οι διδαχές του Αριστοτέλη ακούγονται σαν να μπορούσαν να είναι χρήσιμες και για ολόκληρη τη χώρα.

Ναι, βέβαια, είναι ένας καλός οδηγός και για μια χώρα ολόκληρη. Σκέψου, π.χ., πόσο μας λείπει το μέτρο στην Ελλάδα, μια χώρα αμετροπέπειας, αλλά και πόσο επίπονα μας λείπει η ενσυναίσθηση. Είμαστε μια χώρα όπου το 80% των επιχειρήσεων απασχολεί κάτω από οκτώ άτομα. Είναι δομικό πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας αυτό: δεν ξέρουμε να συνεργαζόμαστε. Δεν υπάρχει λοιπόν καλή και κακή Ελλάδα, απλώς έχουμε όλοι μας τον καλό και τον κακό μας εαυτό. Και αυτό το διχαστικό πράγμα, [...] να χωρίζουν τους ανθρώπους σε «καλούς» και «κακούς», σε «έτσι» και «αλλιώς», μου μοιάζει εντελώς λάθος, με την έννοια ότι όλοι οι άνθρωποι (και αυτό το έχω βιώσει κι εγώ, κι εσύ, και όλοι μας) έχουν μια καλή και μια κακή πλευρά. Και πόσο ωραίο είναι όταν το περιβάλλον τούς ενθαρρύνει να βγάζουν, όσο περισσότερο γίνεται, τον καλό τους εαυτό.

Απάντηση

Ο/Η μαθητής/μαθήτρια επιλέγει πέντε από τις παρακάτω περιπτώσεις μεταφορικής χρήσης του λόγου.

⁶ να βρίσκουμε «την ευημερία, απόλυτη ικανοποίηση, συνεχή ψυχική ηρεμία, ηθική τελείωση»

1η παράγραφος: να μεταφέρει, αν μαζευτούν, Δεν δουλεύει έτσι το πράγμα, Ερώτηση δημοσιογράφου: βγαίνει εκεί έξω,

2η παράγραφος: να κυνηγάμε την ευτυχία/την ευδαιμονία, να μπαίνεις στη θέση του άλλου, οι διδαχές ακούγονται, μισή ζωή

3η παράγραφος: να βγάζουν τον καλό τους εαυτό κ.ά.

Στη συνέχεια, ο/η μαθητής/μαθήτρια αναπτύσσει τις απόψεις του/της ως προς το γιατί έχει επιλεγεί αυτή η λειτουργία της γλώσσας. Ενδεικτικά:

- Οι λέξεις ή και οι φράσεις αποκτούν μέσα στο γλωσσικό περιβάλλον που εντάσσονται αλληγορική/συμβολική σημασία, προσλαμβάνονται με συγκινησιακή/συναισθηματική βαρύτητα, υπονοούνται/υποδηλώνονται (αντί να δηλώνονται ρητά)τα νοήματά τους,
- Τα νοήματα του κειμένου συνδέονται με διαισθητικό και συνειρμικό τρόπο, δημιουργείται πολυσημία - χωρίς να αποκλείεται η προσωπική ερμηνεία-,
- Η ποιητική λειτουργία της γλώσσας αξιοποιείται κατάλληλα και το ύφος του λόγου γίνεται πιο άμεσο,
- Ο σκοπός του πομπού (εδώ του συνεντευξιαζόμενου) να προσελκύσει το ενδιαφέρον και τη συναισθηματική κινητοποίηση του/της αναγνώστη/-στριας επιτυγχάνεται.

14. Να εντοπίσεις τρία (3) παραδείγματα μεταφορικής/συνυποδηλωτικής χρήσης της γλώσσας στις απαντήσεις που δίνουν οι εικαστικοί και να εξηγήσεις τη λειτουργία τους στο κείμενο. 15277

Σεξισμός και Τεχνολογία: Γιατί η Siri, η Alexa και η Cortana Έχουν Γυναικεία Ονόματα και Φωνές;

Έχετε αναρωτηθεί γιατί η Siri, η Alexa και η Cortana έχουν γυναικεία ονόματα και φωνές; Πώς οι μηχανές βλέπουν τις γυναίκες; Κι άραγε μπορούν οι μηχανές να αντιληφθούν τη διαφορετικότητα; Η έκθεση «Her Data», που παρουσιάζεται αυτές τις ημέρες, διερευνά τη σημασία των δεδομένων και των αλγορίθμων στη σημερινή εποχή της τεχνητής νοημοσύνης μέσα από τη θέση της γυναίκας. Στερεότυπα, προκαταλήψεις και ταμπού φαίνεται πως επανέρχονται ισχυρότερα στην ψηφιακή σφαίρα. Τέσσερις γυναίκες εικαστικοί παρουσιάζουν διαφορετικές ιστορίες για το πώς οι κυρίαρχες τεχνολογικές αφηγήσεις επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο βιώνουμε τις ταυτότητές μας και τον κόσμο μέσα από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τις μηχανές αναζήτησης και τις εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης.

Φωτεινή Βεργίδου: *«Ο τρόπος με τον οποίο οι μηχανές βλέπουν τις γυναίκες εξαρτάται άμεσα με το ποιοι είναι αυτοί που σχεδιάζουν τις μηχανές αυτές και για ποιους. Η ανδροκρατούμενη βιομηχανία της τεχνολογίας αφήνει*

λίγα περιθώρια στη διαφορετικότητα. Αυτό οδηγεί συχνά στην αναμόχλευση⁷ στερεοτυπικών αντιλήψεων γύρω από θέματα φύλου, τόσο στον τρόπο που εκπροσωπούνται και παρουσιάζονται οι γυναίκες, όσο και στον τρόπο που σχεδιάζονται οι νέες τεχνολογίες που χρησιμοποιούμε καθημερινά. Από τη μία πλευρά, οι γυναίκες που καταλαμβάνουν θέσεις εξουσίας υιοθετούν ένα πιο αρρενωπό προφίλ και από την άλλη οι τεχνολογίες υποστήριξης, φροντίδας και συντροφιάς σχεδιάζονται με γυναικεία χαρακτηριστικά, για να διατηρούν ένα πιο υποτακτικό ρόλο.»

Κατερίνα Γκουτζιούλη: «Έχει σημασία να στρέψουμε την προσοχή στους τρόπους που σχεδιάζονται οι νέες τεχνολογίες, έτσι ώστε να κατανοήσουμε το σημερινό τεχνολογικό πλαίσιο και κατά πόσο μπορεί να μας επηρεάζει. Δεν είναι τυχαίο ότι οι πιο γνωστοί «εικονικοί» προσωπικοί βοηθοί, όπως η Siri, η Cortana και η Alexa, έχουν γυναικείες φωνές και ονόματα προωθώντας μια προκατάληψη για τη θέση της γυναίκας που την θέλει να έχει υποστηρικτικό ρόλο, έτοιμη να εκτελέσει εντολές. Δεν είναι τυχαίο ότι οι διαφημίσεις που βλέπουμε στα προφίλ μας στα social media αφορούν σε ρούχα, κοσμήματα, συμβουλές για μια καλή εγκυμοσύνη ή πώς να χάσεις βάρος. Όλα αυτά προκύπτουν από το πώς σχεδιάζονται οι σημερινές τεχνολογίες, οι οποίες εμπεριέχουν και προβάλλουν τις αντιλήψεις των δημιουργών τους που στην πλειοψηφία είναι λευκοί άνδρες.»

Μαρία Μαυροπούλου: «Πώς βλέπουν οι αλγόριθμοι τις γυναίκες; Τι ακριβώς βλέπουν; Γεγονός είναι ότι οι αλγόριθμοι βλέπουν μια εικόνα μας, που αποτελείται από νούμερα, προτιμήσεις, δημογραφικά στοιχεία τα οποία αξιολογούνται με βάση τα στατιστικά στοιχεία που έχει συσσωρεύσει ο αλγόριθμος από το σύνολο των χρηστών του, αλλά και το πώς έχει «εκπαιδευτεί» (training) δημιουργώντας τελικά ένα πορτρέτο μας στο οποίο δεν έχουμε πρόσβαση, ούτε στα στοιχεία που κατέχει για εμάς, αλλά ούτε και στον τρόπο με το οποίο αυτό σχηματίζεται.»

Πάολα Παλβίδη: «Από τη λάσπη και τη ζύμωση της υπερπληθώρας των data που βαλτώνουν σε αχανείς ψηφιακούς κόσμους, έχουμε αναθέσει στις μηχανές να πλάσουν γρήγορα γρήγορα μια νέα εικόνα του ανθρώπου, απλή, δυαδική και εμπορικά διαχειρίσιμη, που να αναλύεται κατανοητά σε μια σειρά εφαρμογών. Ίσως ώστε μια σειρά εφαρμογών πιθανώς να μπορεί να έχει την ίδια υπόσταση με έναν άνθρωπο. Είναι όλοι στο μυαλό μου. Ξέρουν καλύτερα το πρόγραμμα της εβδομάδας μου, πότε είχα περίοδο, θέλουν να τρώω καλύτερα και να περπατάω περισσότερο ιδιαίτερα μέχρι τα μαγαζιά φορώντας το e-watch μου, με ακολουθούν με το αντί στη καρδιά.»

Απάντηση

Ενδεικτικά αναφέρονται οι εξής περιπτώσεις:

---

⁷ αναμόχλευση: ανακίνηση, αναζωπύρωση

- επανέρχονται ισχυρότερα στην ψηφιακή σφαίρα
- αναμόχλευση στερεοτυπικών αντιλήψεων
- υιοθετούν ένα πιο αρρενωπό προφίλ
- οι πιο γνωστοί «εικονικοί» προσωπικοί βοηθοί
- το πώς έχει «εκπαιδευτεί» (training) δημιουργώντας τελικά ένα πορτρέτο μας
- «Από τη λάσπη και τη ζύμωση της υπερπληθώρας των data που βαλτώνουν σε αχανείς ψηφιακούς κόσμους, έχουμε αναθέσει στις μηχανές να πλάσουν γρήγορα γρήγορα...»

Αξιοποιείται η συνυποδηλωτική/μεταφορική λειτουργία της γλώσσας που απευθύνεται στο συναίσθημα του δέκτη και όχι στη λογική του. Ενεργοποιείται η φαντασία του και τα μηνύματα του κειμένου μεταδίδονται με πιο παραστατικό τρόπο. Τέλος, με τη συγκεκριμένη λειτουργία της γλώσσας οι ιδέες προβάλλονται έτσι ώστε να δημιουργείται ερέθισμα για προβληματισμό στον/στην αναγνώστη/αναγνώστρια, καθώς ο τρόπος με τον οποίο δηλώνονται είναι έμμεσος και όχι άμεσα δηλωτικός και πληροφοριακός.

15. «κόλλησα» (παράγραφος 1), το αποτύπωμά τους (παράγραφος 3): Να επισημάνεις τη λειτουργία της γλώσσας (κυριολεκτική/μεταφορική) σε καθεμία από τις δύο λέξεις/φράσεις και να τις αντικαταστήσεις με συνώνυμες λέξεις ή φράσεις κάνοντας τις απαραίτητες αλλαγές, εάν χρειάζεται, ώστε να μη διαφοροποιηθεί το νόημα των προτάσεων όπου εντάσσονται. 16777

Αντί όμως να βρω τις ιδέες που έψαχνα, κόλλησα με αυτό που συνειδητοποίησα ότι είχαν κοινό όλες αυτές οι προσωπικότητες, στην συντριπτική πλειονότητά τους άνδρες.

Ο λόγος που οι γυναίκες δεν έχουν αφήσει το αποτύπωμά τους στον κόσμο της τέχνης και της διανοήσης δεν είναι η έλλειψη ταλέντου. Απλά δεν είχαν ποτέ το χρόνο. [...]

Απάντηση

«κόλλησα» (παράγραφος 1): μεταφορική λειτουργία – «καθηλώθηκα σε αυτό που ...» ή «την πάτησα άσχημα με αυτό που ...» ή «με έπιασε εμμονή με αυτό που ...» κ.ά.

το αποτύπωμά τους (παράγραφος 3): μεταφορική λειτουργία – «το ίχνος τους», «τη σφραγίδα τους», «την πινελιά τους», κ.ά.

16. Αυτές που τρυπώνουν στο μυαλό (1^η παράγραφος),
αυτές οι πεποιθήσεις είναι που θα μας κρατούν πάντα πίσω (3^η παράγραφος),
Βλέπουμε το κάθε τι με τον φακό των στερεοτύπων (5^η παράγραφος),
Βάζουμε τους πάντες στο ίδιο καζάνι (5^η παράγραφος),
Η ομορφιά ξεκινά από μέσα μας (6^η παράγραφος)

Οι παραπάνω φράσεις του Κειμένου 1 είναι διατυπωμένες σε μεταφορική γλώσσα. Να τις μεταγράψεις, χρησιμοποιώντας κυριολεκτική λειτουργία της γλώσσας. Να κάνεις τις αλλαγές που κρίνεις απαραίτητες, αλλά προσέχοντας, ώστε να μην αλλάξει το νόημα. 17998

Απάντηση

Ο/Η μαθητής/-τρια θα πρέπει να επαναδιατυπώσει/μεταγράψει τις φράσεις, φροντίζοντας να τις διατυπώσει με κυριολεκτική γλώσσα. Δεκτές γίνονται οι αλλαγές που δε διαφοροποιούν το νόημα του κειμένου και το συγκεκριμένο των συγκεκριμένων φράσεων. (Ενδεικτικά:)

- Αυτές που τρυπώνουν στο μυαλό (1η παράγραφος) = Αυτές οι σκέψεις που κάνουμε συνεχώς, που μας απασχολούν έντονα (επίμονα).
- [...] αυτές οι πεποιθήσεις είναι που θα μας κρατούν πάντα πίσω (3η παράγραφος) = [...] αυτές οι πεποιθήσεις είναι που πάντα θα μας περιορίζουν, δεν θα επιτρέπουν τη βελτίωσή μας.
- Βλέπουμε το κάθε τι με τον φακό των στερεοτύπων (5η παράγραφος) = τα στερεότυπα επιδρούν/επηρεάζουν τις αντιλήψεις και τις συμπεριφορές μας, τα στερεότυπα επηρεάζουν τον τρόπο που εξάγουμε συμπεράσματα, που διαμορφώνουμε απόψεις ...
- Βάζουμε τους πάντες στο ίδιο καζάνι (5η παράγραφος) = τους θεωρούμε όλους ίδιους.
- Η ομορφιά ξεκινά από μέσα μας (6η παράγραφος) = η ομορφιά σχετίζεται με τον εσωτερικό μας κόσμο, η ομορφιά εξαρτάται από τον εσωτερικό μας κόσμο κ.ά.

17. Στο παρακάτω απόσπασμα από τον πρόλογο του Κειμένου 1 να εντοπίσεις δύο λέξεις με μεταφορική/συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας και να εξηγήσεις πού αποσκοπεί η αρθρογράφος με τη χρήση αυτών των δύο λέξεων στην αρχή του κειμένου. 20115

Η παγίδα του φύλου αρχίζει από πολύ νωρίς, πριν ακόμα γεννηθεί το παιδί, από το υπερηχογράφημα. Ίσως το πιο κοινό τελετουργικό στις δυτικές κοινωνίες σχετικά με τη γέννηση ενός μωρού είναι η προετοιμασία του παιδικού δωματίου και η αγορά των «κατάλληλων για το φύλο» του μωρουδιακών και διαφόρων αντικειμένων.

Απάντηση

α. «παγίδα» και «τελετουργικό»

β. σκέλος:

- Με τη λέξη «παγίδα» υπερτονίζεται ο κίνδυνος και η σοβαρότητα της κατάστασης, ενώ με τη λέξη «τελετουργικό» αναδεικνύεται το γεγονός ότι η διαδικασία αυτή έχει παγιωθεί και επαναλαμβάνεται απαρέγκλιτα από τους μελλοντικούς γονείς.
- Με τη μεταφορά δίνεται μια δόση υπερβολής/ δραματικότητας, προκειμένου να ευαισθητοποιηθεί περισσότερο ο/η αναγνώστης/-τρια σχετικά με τον βαθμό στον οποίο έχουν παγιωθεί τα έμφυλα στερεότυπα.
- Ο λόγος γίνεται εικονοπλαστικός, οπότε οι απόψεις για τα έμφυλα στερεότυπα εντυπώνονται ευκολότερα και πιο εμφατικά στο μυαλό του αποδέκτη.
- Δεδομένου ότι η μεταφορική χρήση εντοπίζεται στην αρχή του κειμένου/ στην αφόρμηση προσελκύεται η προσοχή του αναγνώστη, ο οποίος κινητοποιείται να διαβάσει τη συνέχεια. [Το πρώτο από τα τέσσερα στοιχεία θεωρείται σημαντικό για την ερμηνεία της χρήσης. Από τα υπόλοιπα τρία, αν δοθούν δύο, τότε η απάντηση πρέπει να θεωρηθεί επαρκής. Σε κάθε περίπτωση, η σύνδεση της ερμηνείας με το συγκεκριμένο κείμενο και τις θέσεις που διατυπώνονται εκλαμβάνεται θετικά.]

18. Να εντοπίσεις στο Κείμενο 1 τρεις λέξεις ή φράσεις με συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας (μονάδες 6) και να δικαιολογήσεις πώς συμβάλλει αυτή η γλωσσική επιλογή της αρθρογράφου στη διαμόρφωση του ύφους του Κειμένου 1 σε σχέση με το θέμα που προσεγγίζει (μονάδες 9). 28110

Η ζωή μετακόμισε στα δίκτυα

Το άρθρο υπογράφεται από την Τασούλα Καραϊσκάκη και δημοσιεύθηκε στην ηλεκτρονική έκδοση της εφημερίδας Καθημερινή στις 26/08/2022.

Περπατούν μαζί με φίλους στην προκουμαία του παλιού λιμανιού Χανίων με φόντο τη φαντασμαγορική αλυσίδα της φωτισμένης πόλης. Ξάφνου εκείνος βρίσκεται γονυπετής να τη ζητά σε γάμο τείνοντας ανοιχτό το τυπικό κουτάκι με το δακτυλίδι. Εκείνη αιφνιδιάζεται, συγκινείται, κουνά το κεφάλι ζωηρά πως «ναι», όμως μένει πετρωμένη. Το βλέμμα ακίνητο, βαθύ, σαν να παρακολουθεί μια προβολή των αυριανών ημερών της. Οι φίλοι συνέρχονται και τους πείθουν να επαναλάβουν ξανά και ξανά τη σκηνή ώστε, με τα κινητά, να τη βιντεοσκοπήσουν. Τους ωθούν σε μια επαναλαμβανόμενη δράση –σφιχταγκάλιασμα και ατελείωτο φιλί– μη συντελεσθείσα στην πραγματική ζωή. Έπειτα, σκυμμένοι στις οθόνες των κινητών, όλοι μαζί, συνδιαλέγονται πυρετικά για το υλικό που θα αναρτήσουν. Ακόμη και όσοι από τους τυχαίους θεατές απήλαυσαν την αναπάντεχη αναβίωση ενός παρωχημένου ρομαντισμού, δείχνουν να ενοχλούνται από το θέατρο.

Αποσπασμένοι από τον χώρο, σκηνοθετούν τη μύχια στιγμή, αποκλειστικά και μόνο για την πυροτεχνική έκθεσή της στα κοινωνικά δίκτυα. Η ζωή γίνεται αναπαράσταση και η αναπαράσταση αναδύεται στο ψηφιακό κοινωνικό σύμπαν ως πραγματική ζωή. Όμως, το θέατρο, ακόμη κι αν αντιγράφει τη ζωή, δεν είναι πια ζωή, αλλά μια άωλη μετα-πραγματικότητα, όπως εκείνη στην πλατφόρμα *Second Life* όπου το άβαταρ του εαυτού σου αναμειγνύεται με άλλους σε ένα φανταστικό διαδικτυακό κόσμο. Την παρακολουθείς κι εσύ μαζί με όσους την μοιράζονται ακόμη κι αν δεν σε έχουν γνωρίσει ποτέ, ρουφάς τις αντιδράσεις, τα σχόλια, ανταποκρίνεσαι, ζεις μια εξωραϊσμένη εκδοχή του συμβάντος και την πολλαπλασιασμένη αγάπη των άλλων.

Τα κοινωνικά δίκτυα, η αυλαία στον κόσμο, το θαυμαστό εργαλείο ιλιγγιώδους αναβάθμισης της ζωής, το πιο γρήγορο μέσο επικοινωνίας με οικείους και τον κόσμο, πρόσβασης σε άτομα, πληροφορίες, υπηρεσίες, οργάνωσης κινημάτων, σωτηρίας ανθρώπων, αποκατάστασης επαφής κατά την πανδημία, διατηρούν διογκούμενες τις σκοτεινές πτυχές χρήσης τους. Δεν είναι μόνο ότι κεντρίζουν τα μίσση, αυξάνουν την πόλωση, την παραπληροφόρηση, τα προβλήματα εξουσίας και ψηφιακής επιτήρησης, αλλά και καθοδηγούν ψυχικές διαθέσεις, χαλκεύουν συμπεριφορές, εμφανίζουν μια πλασματική εκδοχή της θέσης μας στον κόσμο. Εθίζουν. Συρρικνώνουν τη ζωντανή επικοινωνία: το πληθωρικό ψηφιακό της αντίγραφο μοιάζει να αρκεί. Παίρνουν πίσω τον χρόνο που εξοικονομούν. Και, εν προκειμένω, καταβροχθίζουν κομμάτια, όλο και μεγαλύτερα, της αυθεντικής ζωής.

Απάντηση

Λέξεις ή φράσεις με συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας (ενδεικτικά):

- η αναπαράσταση αναδύεται στο ψηφιακό κοινωνικό σύμπαν...
- ρουφάς τις αντιδράσεις...
- το θαυμαστό εργαλείο ιλιγγιώδους αναβάθμισης της ζωής...
- καταβροχθίζουν κομμάτια, όλο και μεγαλύτερα, της αυθεντικής ζωής

Με τη συνυποδηλωτική χρήση της γλώσσας η αρθρογράφος απευθύνεται στο συναίσθημα του δέκτη για την επίδραση των κοινωνικών δικτύων στη ζωή των ατόμων σε τέτοιο βαθμό που να δημιουργείται σύγχυση ανάμεσα στον πραγματικό και τον ψηφιακό κόσμο και τη δημιουργία μιας ψευδαίσθησης για τη ζωή. Με αυτό το τρόπο το ύφος καθίσταται οικείο, γλαφυρό και παραστατικό.

19. Να αντικαταστήσεις τις υπογραμμισμένες λέξεις/φράσεις του Κειμένου 1 με άλλες λέξεις ή φράσεις, προκειμένου η λειτουργία της γλώσσας από μεταφορική να γίνει κυριολεκτική, αλλά χωρίς να αλλάξει το νόημα στο γλωσσικό περιβάλλον που βρίσκονται. 28169

Πώς οι στερεοτυπικές απεικονίσεις του ανδρισμού επηρεάζουν αρνητικά τα έφηβα αγόρια

Το άρθρο υπογράφει η editorial team του διαδικτυακού ιστότοπου www.enallaktiki.drasi.com και είναι ελαφρώς διασκευασμένο για τις ανάγκες της εξέτασης.

Σχεδόν όλοι είναι εξοικειωμένοι με τις δημοφιλείς απεικονίσεις των ανδρών ως επιθετικών, ατομικιστών, συναισθηματικά μονδιασμένων και σεξουαλικά ασύδοτων. Αυτές οι απεικονίσεις είναι ιδιαίτερα διαδεδομένες στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, όπου ταινίες, σειρές, μουσική και μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορούν να παρέχουν πρότυπα στα αγόρια για το πώς να συμπεριφέρονται και να εκφράζονται. Βλέπουν άνδρες να επιδεικνύουν επιθετική και βίαιη συμπεριφορά για την επίλυση προβλημάτων· βλέπουν άνδρες που μόλις και μετά βίας μπορούν να ελέγξουν τις σεξουαλικές τους επιθυμίες και σπάνια βλέπουν άνδρες που νιώθουν θλίψη ή ευάλωτοι.

Εν ολίγοις, τα έφηβα αγόρια βομβαρδίζονται με εικόνες των ανδρών ως «κατεστραμμένων και καταστροφικών» και τους επιβάλλονται «έννοιες του μισογνισμού και της ομοφοβίας» με συνέπειες καθ' όλη τη διάρκεια της ανάπτυξής τους.

Καθώς τα αγόρια συμμορφώνονται όλο και περισσότερο με τα υπερ-αρρενωπά στερεότυπα, ή ακόμη και απλώς αισθάνονται μεγαλύτερη πίεση να το κάνουν, κινδυνεύουν περισσότερο από μια σειρά δυσκολιών:

– Δυσκολίες στην ψυχική υγεία όπως κατάθλιψη και άγχος. Η μετάδοση μιας εικόνας σκληρού άντρα μπορεί να εμποδίσει τα αγόρια να εκφράσουν συναισθήματα όπως η θλίψη, η οποία μπορεί να εκληφθεί ως αδυναμία. Αποτρέπει επίσης τα αγόρια από το να ζητήσουν βοήθεια, όταν νιώθουν κατάθλιψη, άγχος ή μοναξιά. Η στατιστική σύνδεση μεταξύ της υπερ-αρρενωπότητας και της κατάθλιψης είναι μία από τις πιο συνεπείς στην έρευνα για τα αγόρια και τον ανδρισμό.

– Διαπροσωπικές δυσκολίες. Η «μαγκιά» και το ατομικιστικό πρότυπο πολλών ανδρικών στερεοτύπων ενδέχεται να υπονομεύσει τις φιλίες των αγοριών, οι οποίες ευδοκιμούν στη συναισθηματική σύνδεση και την επικοινωνία. Η έρευνα έχει δείξει ότι στην αρχή της νεότητάς τους, τα αγόρια βλέπουν τις στενές φιλίες ως ένα ουσιαστικό μέρος της ζωής, αλλά καθώς μεγαλώνουν, οι φιλίες τους γίνονται πιο απόμακρες και λιγότερο ικανοποιητικές. Η ύπαρξη στενών ανδρικών φίλων προκαλεί συχνά την αντίληψη των άλλων ότι κάτι θηλυπρεπές υπάρχει εκεί, οδηγώντας πολλά αγόρια να αποστασιοποιηθούν κάπως από τις στενότερες φιλίες τους. [...]

Απάντηση

συναισθηματικά μουδιασμένων: που δεν εκδηλώνουν εύκολα τα συναισθήματά τους,

βομβαρδίζονται με εικόνες: έρχονται σε επαφή διαρκώς με έναν μεγάλο αριθμό από εικόνες

συμμορφώνονται: επηρεάζονται

από από τις πιο συνεπείς: από τις πιο συχνές

ευδοκιμούν: αναπτύσσονται